

strony polskiej organizacją tej kooperacji zajmują się Z. Głowaciński, Z. Krzemiński i K. Zarzycki.

Spotkanie w Sigtuna wzbogaciła wizyta jego uczestników w Głównym Biurze Szwedzkiego Oddziału Funduszu na Rzecz Dzikich Zwierząt (WWF) na Zamku Królewskim Ulriksdal (Solna), gdzie zebrani dowiedzieli się o działaniu i udziale Szwecji w WWF, oraz wysłuchali kilku referatów dotyczących oryginalnych prac naukowych na temat wymierania i ekologicznych uwarunkowań niektórych gatunków. Obrady seminaryjne zostały też uzupełnione objazdem terenów chronionych w SE Szwecji. Wyniki obrad i ustalenia podsumowane zostały w formie rezolucji.

Następne tego typu seminarium odbędzie się w Rydze w 1990 roku. Podjęte tam będą prace nad drugim etapem badań i działań na rzecz ginących taksonów na obszarze Morza Bałtyckiego.

Zbigniew Głowaciński, Kazimierz Zarzycki

**Norweska wspólna konferencja
Komitetów Północno-Zachodnio-Europejskiego i Wschodnio-Europejskiego
Komisji Edukacji Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
i Jej Zasobów**

W dniach od 3 do 12 czerwca 1988 roku odbyła się w Norwegii w miejscowości Bø (w okręgu Telemark) druga wspólna Konferencja Komitetów Północno-Zachodnio-Europejskiego i Wschodnioeuropejskiego Komisji Edukacji Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów. Przebiegała ona pod hasłem: *Trwały rozwój — uczenie się przygotowujące do życia w jutrzejszym świecie (Sustainable Development — Learning for Tomorrow's World)* i została zorganizowana przez Instytut Analizy Środowiska (Instytut for Naturanalyse) oraz Telemark District College (Wyższą Szkołę Okręgu Telemark) w Bø (Telemark).

W obradach plenarnych Konferencji brało udział ponad 160 osób z krajów europejskich (w tym z Anglii, Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Danii, Finlandii, Holandii, Islandii, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Norwegii, Polski, Republiki Federalnej Niemiec, Szwecji, Węgier i Związku Radzieckiego) oraz z Kanady, Pakistanu, Srilanki i Stanów Zjednoczonych AP., jak również z udziałem reprezentacji UNESCO. Komitet Wschodnio-Europejski był reprezentowany przez 18 osób (w tym z Węgier — 6, Czechosłowacji — 4, NRD — 3, Jugosławii — 2 oraz po 1 osobie z Bułgarii, Polski i Związku Radzieckiego).

Po uroczystym otwarciu Konferencji w dniu 8 czerwca i projekcji filmu pt. *Zmieniamy oblicze ziemi* zabierali głos: prof. J. Fjærtøft

z Wyższej Szkoły Okręgu Telemark w Bø, A. Sandas przedstawił Ministerstwa do spraw Kościoła i Edukacji, N. Roltingen — rektor Wyższej Szkoły Okręgu Telemark oraz dr V. Kolybin, kierownik Sekcji Edukacji Środowiskowej UNESCO.

Obrazy plenarne oraz w zespołach toczyły się w dniach 8—10 czerwca, z udziałem członków obu Komitetów oraz pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych, reprezentujących szkoły różnych typów oraz zainteresowane instytucje i organizacje.

Wprowadzający wykład pt. *Nasza wspólna przyszłość* wygłosił P. J. Schei (Norwegia), dokonując krytycznego przeglądu zagadnień poruszanych w sławnej książce o tym samym tytule. Podjął próbę zdefiniowania terminu „ciągły rozwój” (sustainable development). Prof. J. Smyth (W. Brytania) w wykładzie pt. *Od strategii do działania* omówił prace i przyszłościowe plany działania ustalone podczas ostatniej sesji Generalnego Zgromadzenia IUCN, zaś dr J. Baines (W. Brytania) podał aktualne projekty realizacji zaleceń Komisji Edukacji IUCN dotyczących nauczania ochrony przyrody.

Podczas obrad w zespołach omawiano zagadnienia związane z kształceniem na rzecz ochrony środowiska na różnych stopniach nauczania, zaczynając od nauczania przedszkolnego.

Kształcenia na poziomie szkół wyższych dotyczył wprowadzający komunikat pt. *Trwały rozwój i ideowe podstawy kształcenia środowiskowego*, który wygłosił S. Breiting (Dania). Dalsze komunikaty przedstawili dr S. Nyhus (Norwegia), prof. A. Tellnes i dr F. Benedict (Norwegia), M. Kleivèn (Norwegia), C. Bursted (Norwegia), D. Svanas (Norwegia), H. B. Lendrak (Norwegia), W. Stawiński (Polska) oraz J. Hermansen (Norwegia). Scharakteryzowano w nich m.in. znaczenie kontaktu studentów z przyrodą w czasie wędrowek i obozów terenowych, możliwość kształcenia środowiskowego za pomocą komputerów z uwzględnieniem symulacji procesów zachodzących w środowisku, programy i metody przygotowania nauczycieli do nauczania ochrony przyrody i ochrony środowiska oraz technologiczne aspekty skażenia środowiska. Omawiano również formy i metody prowadzenia zajęć terenowych poświęconych ochronie przyrody i ochronie środowiska w szkołach początkowych i średnich. Zagadnienia te przedstawili: doc. dr Z. Kostova (Bułgaria), C. H. Ovesen (Dania), doc. dr V. Andras (Węgry). O brytyjsko-norweskiej współpracy w tej dziedzinie poinformowali S. Dobson (Norwegia) oraz dr D. Shirley (W. Brytania).

Osobny zespół zajmował się artystycznymi formami kształcenia środowiskowego stosowanymi w nauczaniu początkowym i systematycznym.

W drugim dniu obrad plenarnych skoncentrowano się na problemach powiązań ochrony przyrody i ochrony środowiska z rozwojem. Ekologiczne aspekty rozwoju omówił E. M. Norderhang (Norwegia).

O doświadczeniach krajów trzeciego świata w dziedzinie nauczania ochrony przyrody i ochrony środowiska mówił M. Ahmad Ali (Pakistan), zaś o powiązaniach między rozwojem a potrzebami w dziedzinie kształcenia w krajach trzeciego świata — dr N. Shanmugarathnam (Norwegia) oraz J. Hermansen, J. Storm-Furru i P. Vedeld (Norwegia). Informacje przedstawione w tej części konferencji uświadomiły zebranych o istnieniu olbrzymich potrzeb edukacyjnych w krajach trzeciego świata. Zorganizowano również interesujące zajęcia terenowe.

W ostatnim dniu Konferencji (10 czerwca) wykład pt.: *Powiązania między ekologią, międzynarodowym porozumieniem i pokojem* wygłosił prof. dr A. Westing (Norwegia) a następnie miały miejsce zajęcia seminaryjne.

W toku tych obrad dużo uwagi poświęcono sprawom edukacji w krajach Europy wschodniej. Dotyczyły one m.in. kształtowania postaw względem środowiska oraz rozumienia ekologicznych aspektów krajobrazu „górniczego”. Ponadto omawiano m.in. środowiskowe problemy Morza Północnego, oraz zwrócono uwagę na odpowiedzialność leśników za stan ochrony środowiska, jak również poruszono problem tak zwanej ekologicznej optymalizacji. Dużo uwagi poświęcono problemowi wspomagania ochrony środowiska, który omówił D. A. Huitzing (Holandia). Rozważano m.in. znaczenie opinii społeczeństwa dotyczących ochrony środowiska, źródła motywacji aktywnych działań na rzecz ochrony środowiska i konieczności prowadzenia badań nad tym zagadnieniem. Podkreślono, że w nauczaniu ochrony należy przejść od opisywania zagadnień do ich wyjaśniania oraz do działania. Jednym z tematów seminarium było zagadnienie: *Spółczeństwa przemysłowe, międzynarodowe konflikty a środowisko*. Omawiając je w przedstawionych komunikatach uwzględniono wpływ postępu naukowo-technicznego na środowisko (dr S. Khromov — ZSRR), współzależność między energią a rozwojem (M. Daems, Holandia), profilaktykę w medycynie środowiskowej (J. Čeřovska, Czechosłowacja).

W końcowej części Konferencji odbyły się obrady plenarne obejmujące dyskusję połączoną z podsumowaniem przebiegu i wyników Konferencji. Rozważano zadania formalnej i nieformalnej edukacji środowiskowej. Zwracano uwagę na konieczność wymiany doświadczeń między ekologami i politykami i wzajemną współpracę, oraz na upowszechnianie się w skali światowej nowych sposobów myślenia w kategoriach ekologicznych, o czym świadczą niektóre dokumenty ONZ. Stwierdzono, że głównym problemem jest obecnie kształcenie ekologiczne. System takiego kształcenia powinien być systemem otwartym. Podkreślono potrzebę ściślejszego określenia celów, zadań i treści kształcenia ekologiczno-środowiskowego. Mówiono o trudnościach działania w skali międzynarodowej i regionalnej, stwierdzając potrzebę kontynuowania w przy-

szłości tego rodzaju spotkań. Kształcenie ekologiczne ma również ukazywać wartości tkwiące w przyrodzie i etyczne aspekty jej ochrony oraz przyczyniać się do przezwyciężania barier między narodami.

Zamknięcia obrad dokonały prof. dr J. Fjørtoft i A. Sandas dziękując wszystkim uczestnikom Konferencji za aktywny w niej udział.

W pomieszczeniach budynku konferencyjnego usytuowano wystawę ilustrującą różnorodne formy i metody kształcenia ekologiczno-socjologicznego, dokumentację zajęć terenowych organizowanych dla uczniów szkół podstawowych i średnich oraz studentów kierunków biologicznych. Niestety i tym razem (podobnie jak wcześniej w Kecskemet i Volarach) brakowało tego rodzaju materiałów z Polski.

Spotkania Europejskich Komitetów Komisji Edukacji IUCN

W dniach 6 i 7 czerwca odbywały się oddzielne posiedzenia poszczególnych Komitetów jak i wspólne obrady obu Komitetów. W czasie posiedzeń Komitetu Wschodnio-Europejskiego dr J. Čeřovský przekazał informacje z przebiegu XVII Generalnego Zgromadzenia IUCN w San Jose (Kostaryka) i prac Komisji Edukacji IUCN. Te ostatnie uzupełnione zostały przez doc. dr. hab. W. Stawińskiego. Dr J. Čeřovský przedstawił również krótkie sprawozdanie z obrad Komitetu Wschodnio-Europejskiego w Moskwie (25 04 1988) i informację o podjętych wówczas ustaleniach. Członkowie Komitetu Wschodnio-Europejskiego scharakteryzowali sytuację w dziedzinie edukacji środowiskowej w swoich krajach. Ponowiono prośbę o zorganizowanie kolejnego posiedzenia Komitetu w 1989 roku w Polsce. Delegacja NRD zobowiązała się do zorganizowania trzeciego wspólnego posiedzenia obu Komitetów europejskich w 1990 roku.

W czasie wspólnego posiedzenia obu Komitetów (7 06 1988) omawiano zamierzenia IUCN związane z pracą grupy roboczej do spraw Europy Wschodniej. Podnoszono konieczność uwzględnienia w nich spraw edukacji zwłaszcza, że oba Komitety już od kilku lat mają duże osiągnięcia we wzajemnej współpracy. Podjęto także decyzje dotyczące wspólnych działań, m.in. wydania materiałów z konferencji w Volarach (Czechosłowacja) oraz pogłębienia zagadnień dydaktyki ochrony przyrody i ochrony środowiska, opracowania wykazu ośrodków badań terenowych działających w Europie, wymiany literatury itd.

Interesującym uzupełnieniem programu Konferencji były wspomniane już zajęcia terenowe. Były one doskonałą ilustracją powszechnego w tym kraju dążenia do utrzymywania kontaktu z przyrodą poprzez wędrowniki, różne formy turystyki i czynną rekreację połączoną z poznawaniem i ochroną przyrody. Uczestnicy Konferencji zaznajomili się z przebiegiem przyrodniczo-krajoznawczych zajęć organizowanych dla

młodzieży szkolnej i studentów. Zapoznano się z pracą pobliskiej stacji terenowej Jønnbu, zajmującej się organizowaniem zajęć terenowych dla uczniów i studentów — podobnej do wielu innych, tworzących system obozowisk młodzieżowych w Norwegii, jak również z działalnością odległej stacji górskiej Hollane. Urozmaicony program wędrówki górskiej do tej stacji pozwolił uczestnikom na zaznajomienie się z praktycznymi aspektami kształcenia ekologicznego, połączonego z tą formą rekreacji w surowych warunkach górskiej przyrody. Zajęcia terenowe obejmowały również zaznajomienie się z pracami Stacji Ornitologicznej zlokalizowanej na niewielkiej morskiej wyspie Jomfruland.

Na podkreślenie zasługuje wzorowa organizacja Konferencji, oraz wielka troska organizatorów o zapewnienie przedstawicielom obu Komitetów europejskich bardzo dobrych warunków i towarzysząca obradom przyjacielska atmosfera.

Wiesław Stawiński